

सम्पादकीय

बुद्धको दर्शन

छ वर्षको कठोर खोजपश्चात् पैंतिस वर्षको उमेरमा बोधिवृक्षमुनि ज्ञान प्राप्त गरेपछि बुद्धले पहिलो उपदेश वाराणसीमा पाँचजना भिक्षुरूलाई दिएका थिए । त्यहीँबाट बुद्धको दर्शन देशनाको कार्य शुरू भयो । त्यसैले यसलाई ‘धर्मचक्रप्रवर्तन सूत्र’ भनियो, अर्थात् धर्मको चक्र घुमाउन थालिएको सूत्र । सो सूत्रमा बुद्धले चतुर्आर्यसत्य अर्थात् चार भद्र सत्यहरू प्रस्तुत गरेका छन् । हुन त बौद्ध दर्शनका शास्त्र ठेलीका ठेली छन् । दर्शन पनि अनेक छन् – मध्यम मार्ग, प्रतीत्यसमुत्पादको दर्शन, अष्टांगिक मार्ग, शून्यताको दर्शन आदि । तर ती सबै यिनै चार सत्यकै केन्द्र वरिपरि घुमेका छन् । दुःख त लक्षण मात्र हो, मुख्य कुरा त दुःखका कारण हुन् । कारणलाई निराकरण गर्न सकेमा दुःखको उपचार सम्भव छ । बुद्धले उपचारको लागि बाटो पनि प्रशस्त गरिदिएका छन्, जसलाई आर्यअष्टांगिक मार्ग भनिन्छ, अर्थात् आठवटा अंग भएको बाटो ।

बुद्धले उपचारको लागि बाटो पनि प्रशस्त गरिदिएका छन्, जसलाई आर्यअष्टांगिक मार्ग भनिन्छ, अर्थात् आठवटा अंग भएको बाटो । दुःख मुक्तिको बाटोमा लाग्नेले त्यो मार्गमा आफैँ यात्रा गर्नुपर्छ । बुद्ध धर्ममा कुनै देवता वा गुरूको कृपाले मुक्ति पाइन्छ भन्ने कुरालाई मानिंदैन । बुद्ध बारम्बार भन्छन्, “मैले त मात्र बाटो देखाउनसक्छु । आफ्नो यात्रा त आफैँले तय गर्नुपर्छ ।” अलौकिक भनिने सत्य विश्वासको कुरा हो, तर दुःख त सबैले महसूस गर्ने विषय हो । किनभने दुःख सबैको जीवनमा छ । कति कवि, लेखक, दार्शनिकले त भने – जीवन भनेकै दुःख हो । जीवनमा हामीलाई कुनै न कुनै दुःख वा समस्या भइ नै रहन्छ । यो यथार्थ हो । सुख त क्षणिक मात्र हो । हामी दुःखैमा जन्मिन्छौँ, दुःखैमा बाँच्छौँ, दुःखैमा मर्छौँ । यही जीवनको कटु सत्य हो । अर्थात्, संसारमा दुःख नै अधिक छ ।

कुनै कुनै धर्मावलम्बीहरूले बौद्ध दर्शनलाई निराशावादी दर्शन पनि भन्ने गरेका छन् । यसको कारण हो बुद्धको दुःखवादी दर्शन । तर बुद्धको दर्शन दुःख वा निराशाबाट सुरु भए पनि निराशावादी दर्शन होइन । किनभने यसले संसारलाई दुःखमय मात्र भन्दैन, बरु त्यो दुःखको निवारण छ भनेर आशावादी पनि बनाउँछ ।

Pratidin National Daily

प्रतिदिन

तपाईं जहाँ भएपनि
प्रतिदिन दैनिक तपाईंसँगै

ताजा र विश्वसनीय खबरको लागि

लगइन गर्नुहोस

www.pratidindaily.com

• सत्यराम कासिछ्वा

नेपालबाट अहिले दैनिक दुई हजारभन्दा बढी श्रम गर्ने जनशक्ति शिक्षा तथा रोजगारीको नाममा विदेश पलायन भइरहेका छन् । देशभित्रको खनिज, वनस्पति, जडीबुटीलगायत अन्य प्राकृतिक स्रोतसाधनको उचित प्रयोग गर्ने र गराउने वातावरण सिर्जना नहुँदा वर्षको कानुनी र गैरकानुनी रूपमा भन्डै १० लाख युवा बिदेसिन बाध्य छन् । आर्थिक तथा सामाजिक क्षेत्रको विभिन्न तहमा रोजगारी पाएकाहरू समेत नेपालको श्रम तथा सेवा क्षेत्रको सही व्यवस्थापन र मर्यादित हुन नसक्दा देश छाड्ने प्रवृत्ति बढेको छ । यसमा डाक्टर, इन्जिनियर, पाइलट, नर्सिङ, वकिल, शिक्षक जस्ता दक्ष तथा योग्य एवं सक्षम जनशक्तिलगायत अन्य श्रमिक तथा मजदुरी गर्ने अर्धदक्ष जनशक्ति रहेका छन् ।

सरकारी सेवा सुविधा र औपचारिक क्षेत्रमा रहेका सेना, प्रहरी, निजामती, शिक्षक जस्ता श्रमिकले समेत आफ्नो भविष्य सुनिश्चित नदेखेर विदेश पलायन हुँदा अन्य क्षेत्रका श्रमिक र नयाँ पुस्ताको हालत कस्तो होला भनेर सजिलै अनुमान लगाउन सकिन्छ । नेपालमा ६० प्रतिशतभन्दा बढी अनौपचारिक अर्थतन्त्रमा रहेका व्यवसायले विशेष गरेर दैनिक ज्यालादारीमा काम गर्ने रोजगारीको सिर्जना गरेको पाइन्छ । जहाँ सरकारी योजनाको पहुँच नहुँदा ज्यालादारी मजदुरको लामो समयसम्म रोजगार हुने अवसर नै हुँदैन । नेपालको सन्दर्भमा परम्परादेखि अर्थतन्त्रमा ८० प्रतिशतभन्दा बढी योगदान दिई खेती किसानी गर्दै आएका कृषकलाई अनौपचारिक अर्थतन्त्रको रूप दिई सरकारले कृषकमाथि अन्यायपूर्ण विभेद गरेको छ ।

• विष्णुकुमारी लामिछाने

वैकल्पिक हेरचाहको आवश्यकता भएका बालबालिकाको संरक्षणका लागि स्थापना गरिएका गृह नै बालगृह हुन् । बालबालिकासम्बन्धी स्थिति पत्र प्रतिवेदन, २०८१ बमोजिम नेपालमा तीन सय ९६ वटा बालगृहमा हाल १० हजार ८८२ जना बालबालिका आश्रय लिइरहेका छन् । अनाथ, पारिवारिक जोखिममा रहेका, निष्कृष्ट श्रम वा कुलतको जोखिममा परेका, बाल बिज्याइमा परेका, परित्याग गरिएका लगायतका बालबालिकालाई बालगृहमा राख्न पाइने व्यवस्था छ । यसको बाबजुत कानुनी विधि, प्रक्रिया र आवश्यकताभन्दा बाहिर गएर बालगृहमा बालबालिका संरक्षणमा राख्ने कार्य भइरहेको छ ।

बालबालिका सम्बन्धी ऐन, २०७५ को दफा ४८ मा विशेष संरक्षणको आवश्यकता भएका बालबालिकाको बारेमा उल्लेख गरिएको छ । जसमा अनाथ, अस्पताल वा अन्य कुनै सार्वजनिक स्थानमा अलपत्र अवस्थामा छाडिएका वा फेला परेका, बाबुआमाबाट अलमिएका वा बाबुआमा पत्ता नलागी बेवारिसे भएका, बाबुआमालाई गम्भीर शारीरिक वा मानसिक अपाङ्गता भएको कारण उचित हेरचाह नपाएका, शुनामा रहेका बन्दी बाबुआमासँगै रहेका बालबालिका पर्छन् ।

ऐनले विपन्न दलित समुदायका

जीवनको ९० प्रतिशत खेती किसानीमा लागेको ती कृषकको हक अधिकार सुनिश्चित छैन ।

विविधतामा त्यही कृषिबाट आर्थिक र सामाजिक रूपमा सुरक्षित भई देश र जनताको जीवनलाई चलायमान बनाउन खेतीकिसानी गर्ने कृषकप्रति राज्यको सम्मान र सहयोग पनि हुन्थ्यो । अहिले आधुनिकताको नाउँमा सेना, प्रहरी, निजामती, शिक्षक जस्ता सेवा क्षेत्रलाई स्थायीसँगै पेन्सन तथा ग्रेड एवं महँगी भत्ताको व्यवस्था गरेर कुनै किसिमको सम्झौताबिना कृषकको निःस्वार्थी सेवालालाई अवमूल्यन गरिरहेको छ । जसको प्रतिफल आज कृषि क्षेत्रमा काम गर्ने कृषकलाई हेलीकोप्टर दुर्घटकोणले हेरिरहेको छ । व्यापार, व्यवसाय, निर्माण तथा वस्तु उत्पादन सेवामा संलग्न अनौपचारिक अर्थतन्त्रका मजदुरको पीडा र समस्या कृषकको जस्तै मिल्दोजुल्दो छ ।

हरेक श्रमिकले आठ घण्टा काम गर्नुपर्ने अन्तराष्ट्रिय नीति तथा मापदण्ड अनुरूप औपचारिक क्षेत्रका मजदुरले प्रचलित कानुनबमोजिम श्रम सम्झौता, नियुक्तिपत्र, सञ्चयकोष तथा उपदान, ग्रेड रकम एवं महँगी तथा पोसाक भत्ता जस्ता सेवासुविधासहित जम्मा छ घण्टा मात्रै काम गरिरहेका छन् । अनौपचारिक क्षेत्रका मजदुरले दैनिक १० देखि १२ घण्टा काम गर्दासमेत औपचारिक क्षेत्रका मजदुरको जस्तो सेवा सुविधा पाउन सकेका छैनन्, बरु वञ्चित गरिएको छ ।

अनौपचारिक क्षेत्रका मजदुरको रूपमा रहेका कृषक उत्पादनको एक मात्र सक्रिय साधन हो । संसारमा कृषकबिना वस्तु तथा सेवाको उत्पादन असम्भव छ । कृषकले उत्पादनमा लगाएको श्रमको हिस्साको रूपमा पाएको ज्यालाबाट परिवारको दैनिक गुजारा चलाएको हुन्छ । कृषक आफ्नो जीवनकालभरि नै उत्पादनमा सक्रिय भएका हुन्छन् । तैपनि उसले कुनै प्रकारको सुरक्षाको

प्रत्याभूति गर्ने मौका नै पाउँदैन । जसलाई हामीले उत्पादनशील श्रमिकका रूपमा परिभाषित गरी सम्मान गर्नु पर्छ ।

कुनै पनि देशको सामाजिक र आर्थिक विकासमा उत्पादनशील वा अनौपचारिक श्रमिकको महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ । तिनीहरू शारीरिक, मानसिक, आर्थिक तथा सामाजिक रूपले सुरक्षित भएमात्र उनीहरूबाट राष्ट्रले चाहेको लाभ लिन सकिन्छ । औपचारिक श्रमिकभन्दा अनौपचारिक श्रमिकले हरबखत सामाजिक सेवामा निरन्तर कुनै न कुनै रूपमा लागेका हुन्छन् । तैपनि अनौपचारिक श्रमिकलाई कसैले पनि सम्मान दिन सकेको छैन ।

अनौपचारिक तथा उत्पादनशील क्षेत्रका श्रमिकले कुनै प्रकारको उमेर हद नमाने रोगव्याधि, महामारी तथा जस्तोसुकै दुर्घटना हुँदासमेत परिवार पाल्नु उत्पादन तथा निर्माण, व्यापार व्यवसायमा लागेका हुन्छन् ।

जस्तोसुकै व्यवस्था पनि आफ्नै आर्थिक लगानी गरी स्वरोजगार हुँदै विभिन्न किसिमका शारीरिक मानसिक जोखिम मोलेर तिनीहरूले देश र समाजप्रति गरेको अप्रत्यक्ष उक्त सेवालालाई सरकारले पेन्सन दिएर सम्मान गर्न सकेको छैन । औपचारिक क्षेत्रका श्रमिकलाई उमेर हद मानी रोगव्याधि, महामारी तथा जस्तोसुकै दुर्घटनामा आर्थिक तथा सामाजिक सुरक्षाको प्रत्याभूति स्वरूप ग्रेड, महँगी भत्तालगायत पेन्सनको सुविधा दिँदै सुरक्षित बनाएको छ । तिनीहरू आजको कामलाई भोलिवाद प्रवृत्ति अपनाई पुस्तौँपुस्ताका लागि सम्पत्ति जोड्न भ्रष्टाचार समेत भएको छ । साथै देश र समाजप्रति गर्नुपर्ने जिम्मेवारीबोधबाट टाढा भान्ने अनेकौँ बहानाबाजी गर्ने परिपाटीले जनता आजित भएका छन् ।

गणतान्त्रिक तथा संघीयतासहितको प्रजातान्त्रिक देशमा औपचारिक

क्षेत्रका श्रमिकको कुनै आर्थिक लगानी वा शारीरिक जोखिम मोल्नुपर्ने अवस्थासमेत छैन । औपचारिक श्रमिकबाट सुरु गरिएकोमा सामाजिक सुरक्षा कोष परिवर्तन गरेर कृषिलगायत उत्पादनको क्षेत्रमा आफ्नो आर्थिक लगानी गरेर स्वरोजगार हुँदै विभिन्न किसिमका शारीरिक मानसिक तथा आर्थिक जोखिम मोल्ने अनौपचारिक क्षेत्रका श्रमिकलाई अब प्रमुख प्राथमिकता दिनु पर्छ । एकातिर तिनीहरू सरकारी र त्यसका निकायसँग प्रत्यक्ष सम्पर्कमा नरहँदा कानुनी रूपमा दर्ता नभएकाले लामो समयदेखि कानुनबमोजिम सेवा सुविधाप्राप्त सकिरहेको छैन भने अर्कोतिर सरकार मुकदर्शक भई रेमिट्यान्सको लोभमा वैदेशिक रोजगारमा संलग्नलाई सामाजिक सुरक्षाकोषमा छनोट गर्ने गरेको छ ।

यस क्रममा २०७५ मङ्सिर ११ देखि केही सङ्गठित निजी क्षेत्रका श्रमिकलाई सामाजिक सुरक्षाकोषमा सूचीकृत गरियो भने २०७९ चैत आठदेखि वैदेशिक रोजगार र स्वरोजगारका श्रमिकलाई पनि सामाजिक सुरक्षाकोषमा सूचीकृत गरिएको छ । तैपनि बहुसंख्यक कृषक, ज्यालादारी मजदुर जस्ता अनौपचारिक श्रमिकलाई उक्त सामाजिक सुरक्षा कोषमा समेट्न सकेको छैन । २०७२ मा जारी संविधानले समतामूलक समाज समाजवादउन्मुख राजनीतिक तथा आर्थिक प्रणाली स्थापनाका लागि हरेक श्रमिकको सामाजिक सुरक्षासहितको अधिकार प्रयोग गर्न पाउने परिकल्पना गरेको छ । सामाजिक सुरक्षाकोषले नागरिकको शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगारीको अवसर तथा सहुलियत व बिनाभेदभाव सम्मान पाउने वातावरण बनाउँछ ।

उत्पादनशील तथा अनौपचारिक श्रमिक शारीरिक, मानसिक, आर्थिक तथा सामाजिक रूपमा सुरक्षित हुँदा उत्पादन र उत्पादकत्वमा वृद्धि भई उचित प्रतिफल उत्पादक वा रोजगारदाताले प्राप्त गर्ने भएकाले ती

उत्पादनमूलक क्षेत्रमा काम गर्ने जस्तोसुकै तहको श्रमिकलाई राज्यले पेन्सन र अन्य शीर्षकको भत्ताको व्यवस्था गरिनु पर्छ । निश्चित शैक्षिक योग्यतासहित सेवा क्षेत्रमा काम गर्ने औपचारिक वा सेवा क्षेत्रमा काम गर्ने श्रमिकलाई प्रदान गर्ने तलबबाहेक ग्रेड रकम, महँगी तथा पोसाक भत्ता तथा पेन्सनको खर्च सरकारले धान्न नसक्ने अवस्थामा वैदेशिक ऋण तथा अनुदान मालुम परेको अवस्था छ ।

उत्पादनशील तथा अनौपचारिक श्रमिकले देशको विकास र समृद्धिका लागि आफ्नो भएको शैक्षिक योग्यतासहित विभिन्न तालिममा सहभागीसमेत भएका हुन्छन् । साथै तिनीहरूले रगत र पसिना बगाएर आफ्नो व्यक्तिगत लगानीसहित वस्तु तथा सेवाको उत्पादन गर्ने गर्छन् । उत्पादनशील तथा अनौपचारिक श्रमिकको योगदानलाई अवमूल्यन हुने गरी औपचारिक श्रमिकलाई तलबसहित ग्रेड रकम, महँगी र पोसाक भत्ता तथा पेन्सन खर्च जस्ता सामाजिक सुरक्षाकोषको व्यवस्था गर्नु उत्तम होइन ।

औपचारिक तथा सरकारी क्षेत्रमा भनसुन, शक्तिको आडमा नियुक्ति भएका हरेक कर्मचारी तथा मजदुरको अस्थायी सेवा गणना गरेर ग्रेड वृद्धि तथा बढुवाका लागि दैनिक कामलाई थाती राखेर आन्दोलन तथा हडताल गर्ने परिपाटी छ । अनौपचारिक क्षेत्रमा आफ्नो लगानी गरेर शारीरिक तथा मानसिक जोखिम मोल्ने मजदुरप्रति कुनै पनि सरकारी वा गैसरकारी निकाय वा संघ संस्थाले आशाको किरण छर्न प्रयास गरेको समेत छैन । तैपनि तिनीहरू आफ्नो पारिवारिक जीवन सहजताका लागि दैनिक काममा नै खट्ने र व्यस्त रहने गर्छ ।

संविधान र संघीयताको मर्म अनुकूल जोखिम मोल्ने हरेक प्रकारका श्रमिक तथा मजदुरको पारिवारिक सुरक्षाका लागि आवश्यक प्रबन्ध मिलाउनु राज्यको कर्तव्य हो ।

बालगृहको संरक्षणमा राखिने बालबालिका

बालकल्याण अधिकारीले वैकल्पिक हेरचाहको व्यवस्था मिलाउँदा सर्वप्रथम बालबालिकाको बाबु वा आमातर्फको नातेदारलाई पहिलो प्राथमिकतामा राखी नातेदारको खोजी र व्यवस्थापन गर्नु पर्छ । त्यस्तो उपयुक्त अवस्था नरहेमा बालबालिकालाई हेरचाह गर्न इच्छुक परिवार वा व्यक्तिसँग राख्ने व्यवस्था मिलाउनुपर्ने हुन्छ । इच्छुक परिवार वा व्यक्ति नभएमा बालबालिकालाई परिवारमा आधारित हेरचाह गर्ने संस्थामा पठाउनु पर्छ । यो विकल्प पनि पूरा गर्न नसकेको अवस्थामा मात्र अन्तिम विकल्पका रूपमा वैकल्पिक हेरचाहको आवश्यकता भएका बालबालिकालाई मात्र बालगृहमा राख्न सकिने कानुनी व्यवस्था रहेको छ ।

अत्यन्तै कठिन परिस्थितिमा रहेका बाहेक अन्य बालबालिकालाई बालगृहमा राखिनु हुँदैन । कानुनले अन्तिम विकल्पमा बालगृहलाई व्याख्या गरिरहँदा परिवार र आफन्त नै विभिन्न बहानामा बालबालिकालाई बालगृहमा राख्न खोजिरहेका हुन्छन् । बाबुको वा आमाको मृत्यु भएको, आर्थिक अवस्था कमजोर भएको, बाबु वा आमाको अर्को विवाह गरेको, बाबु वा आमा जेलमा परेको, सम्बन्ध विच्छेद भएको लगायतका बहानामा अन्य विकल्पको खोजी नगरी सिधै बालगृहको खोजीमा स्वयम् अभिभावक नै रहेको पाइन्छ । छोराछोरीको पढाइ मात्र सबैथोक हो, बालगृहमा बसेपछि पढाइ राम्रो गर्छन् भन्ने सङ्केत बुझाइ भएका अभिभावकले उनीहरूको चेतफर्का विकासको बारेमा कहिल्यै सोचेनन् ।

वैदेशिक रोजगारीमा जानका लागि वा अर्को विवाह गर्न सन्तानको अल्फनबाट

मुक्ति खोज्ने बाबुआमाको पनि कमी छैन । आफैँसँग हुकाउँदा दुःख सुख, पिर् मर्का, आफ्नो परिवेशको बुझाइ साथै सामीप्यतामा वृद्धि हुन्छ भन्ने धारणाको विकास नहुँदा अभिभावकले आफ्नै बालबालिकालाई टाढा बनाउने गरेका छन् । बालबालिकालाई बालगृहमा राख्दा उनीहरूको मानसिक, भिषनात्मक, संवेगात्मक विकासको अलावा पारिवारिक र सामाजिक व्यवहारको सिकाइ अपेक्षित मात्रामा हुन सक्दैन । त्यसै गरी आफ्नो संस्कृति, परम्परा, चालचलन र संस्कारबाट अलग हुन पुग्छन्, जसको कारण उनीहरूको जीवनमा धेरै असर पुगिरहेको हुन्छ । यस विषयमा अभिभावकलाई छोराछोरीप्रतिको जिम्मेवारीका बारेमा राम्रोसँग बुझाउन सकिएको छैन ।

कतिपय बालगृह कानुनी रूपमा अनुमति नलिई सञ्चालनमा रहेका छन् । अनुमति लिएका मध्ये केहीले नियमित नवीकरणसमेत गरेका छैनन् । सबै स्थानीय तहमा बाल कल्याण अधिकारी नियुक्ति भई नसक्नु र स्थानीय बाल अधिकार समिति गठन भई क्रियाशील नरहनुले पनि यस्ता गतिविधि मौलाउँदै गएका छन् । जिल्ला प्रशासन कार्यालय, राष्ट्रिय बाल अधिकार परिषद् साथै महिला बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक मन्त्रालयबाट समेत सघन अनुगमन गरी कानुनी दायरामा बालगृहलाई ल्याउन सकिएको छैन ।

स्थानीय तहमा कार्यरत बाल कल्याण अधिकारीलाई बालबालिकालाई बालगृहमा सिफरिस गर्न अनावश्यक दबाबसमेत दिने गरिन्छ ।

पूरा गर्न सिफारिस खोज्ने उल्टो परिवेशसमेत नभएको होइन । एकातर्फ कुनै पनि तालिम वा क्षमता विकासको अवसर प्राप्त नहुनु अर्कोतर्फ कार्यक्षेत्रमा दबाब र व्यवस्थापनको भ्रमेलेमात्रा परिरहनुले तोकिएका बाल कल्याण अधिकारीले दक्षतापूर्ण तवरले काम गर्न नसकेको तितो यथार्थ छ । बालगृह सञ्चालक बालबालिका सम्बन्धी ऐन, २०७५ तथा नियमावली, २०७८ जारी भएपश्चात् बालकल्याण अधिकारीको सिफारिस बेगर बालबालिका ग्रहण नगर्नुपर्नेमा खोजी गरी गरी बालगृह भरिभराउ राख्ने कार्य गर्दै आएका छन् । वडा कार्यालयको मात्रै सिफारिस लिएर आर्थिक रूपमा विपन्न परिवारको, बाबु वा आमा गुमाएको वा कारागारमा भएको, कुलतमा लागेको, मामाघर वा आफन्तकोमा रहेको लगायत उद्धारका विभिन्न बहानामा बालबालिकालाई बालगृहमा राख्ने गरेका छन् । यसरी कानुन विपरीत बालबालिका राख्ने बालगृहलाई यथाशीघ्र कानुनी दायरामा ल्याउनु पर्छ ।

बाबु वा आमामध्ये कसैको साथ पाएका, परिवारका अन्य सदस्यको विकल्प भएका, आफन्त भएका बालबालिकालाई बालगृहमा राख्नु हुँदैन । जन्म दिने बाबुआमाले आफ्नो जिम्मेवारीबाट टाढा रहेर बालबालिकालाई आफैँसँग नराख्ने हो भने बालबालिका पनि कर्तव्य विमुख हुन पुग्छन् । बालगृहमा बस्ने बालबालिकाको चेतफर्का विकास सम्भव नै छैन । जन्म दिने बाबुआमा र आश्रित परिवारले दिन नसकेको माया, ममता, हेरचाह र संरक्षण अरूबाट कदापि हुन नसक्ने भएको हुँदा विकल्पविहीन बालबालिकालाई मात्र बालगृहमा रहने बस्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्छ ।

